

РОЗДІЛ III

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОСТІР ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

УДК 7.091.33:78.038,21

Н. В. СУЛАСЬВА

м. Полтава, Україна

ЦІЛЬОВИЙ КОНЦЕПТ НЕФОРМАЛЬНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті обґрунтовано доцільність надання студентам вищих педагогічних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації неформальної мистецької освіти як одного зі шляхів розвитку їх педагогічної майстерності. Представлено дерево цілей неформальної мистецької освіти та сформульовано основні вимоги до реалізації його структурних елементів.

Ключові слова: неформальна мистецька освіта, менеджмент, конвергентність, консалтинг.

Постановка проблеми. Модернізація системи педагогічної освіти в Україні та переосмислення підходів до її змісту спрямовується сьогодні у відповідності до пріоритетних цілей, які охоплюють формування людини як цілісної творчої індивідуальності, яка здатна максимально реалізовувати свої можливості, здійснювати свідомий вибір та усвідомлено сприймати досвід людства. Досягненню їх сприяє збагачення формальної освіти майбутніх учителів неформальною мистецькою освітою у вищих педагогічних навчальних закладах III–IV рівнів акредитації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам неформальної освіти присвячено ряд наукових праць вітчизняних і зарубіжних

дослідників (В. Александров, О. Асмолов, Т. Білобровко, С. Болтівець, Г. Буданова, В. Давидова, Ю. Деркач, В. Лешер, С. Коваленко, Г. Кондратенко, С. Мирвода, Н. Ничкало, А. Фоміна, А. Щетініна, Є. Ямбур). У них учені переконливо доводять правомірність існування неформальної освіти як важливої складової професійно-компетентнісного становлення фахівця.

Створене вітчизняними вченими наукове підґрунтя щодо проблем оновлення вищої педагогічної освіти, зокрема, розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів (М. Євтух, С. Золотухіна, І. Зязюн, М. Лещенко, О. Коваленко, Н. Нікандров, О. Отич, Л. Соколова, С. Сисоєва, Л. Хомич) спрямовує педагогічну освіту на розв'язання двох комплексів взаємо-

пов'язаних завдань: допомагати майбутньому вчителю в професійному становленні й спеціалізації в педагогічній діяльності та сприяти соціально цінному розвитку особистості, формуванню її загальнокультурної, моральної й громадянської зрілості [3, с. 646]. Із першою, гносеологічною, функцією підготовки майбутнього вчителя педагогічна освіта справляється досить успішно. Складнішою для реалізації виявляється розвивальна – спрямована на формування в молоді цілісної картини матеріального й духовного навколишнього світу, транслювання культурних, моральних цінностей у їх національному й загальнолюдському розумінні. Тобто, в сучасних педагогічних вишах освіта підпорядкована переважно предметно-змістовому принципу, коли логічний аспект переважає на шкоду соціокультурному. Приміщення вартості останнього призводить до того, що навчання в університеті набуває формального, абстрактного характеру, подолання якого може зарадити реалізація сучасних підходів до організації професійної підготовки майбутнього педагога. Одним із них, на нашу думку, є збагачення формальної освіти майбутніх учителів неформальною мистецькою, яка вирізняється особистісно орієнтованою спрямованістю, що ґрунтується на загальнолюдських та особистісних цінностях. Саме в умовах художньо-творчих колективів, на основі яких здійснюється передача мистецьких компетентностей, можлива реалізація основних підходів особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх учителів: поєднання групових форм навчання з індивідуальною творчою діяльністю студента, здійснення диференціації за інтересами, що забезпечує можливість обирати напрям власного розвитку у відповідності зі своїми схильностями, інтересами, запитами, потребами тощо [8, с. 33].

Мета статті. обґрунтувати доцільність надання студентам вищих педагогічних навчальних закладів III–IV рівнів акредитації неформальної мистецької освіти із метою розвитку їх педагогічної майстерності. Представити дерево цілей неформальної мистецької світи та сформулювати основні вимоги до реалізації його структурних елементів.

Виклад основного матеріалу. Неформальна мистецька освіта у вищому педагогічному навчальному закладі як система складається з певної кількості (в різних вишах по-різному) художньо-творчих колективів, які вирізняють-

ся за напрямом мистецької діяльності, кількістю учасників, майстерністю виконання тощо. Водночас, системність неформальної мистецької освіти полягає в наявності інтегративних якостей, які не виводяться безпосередньо із якостей, що входять в систему компонентів і не є простою механічною сумою якостей частин, що утворюють цю систему [1,9,2]. Вона характеризується: гнучким реагуванням на запити суспільства та студентської молоді; динамічністю коригування змісту мистецької діяльності; різноманітними варіантами реалізації мистецьких задумів майбутніх педагогів враховуючи їх запити, нахили, здібності, уподобання; адаптуванням у багатогранному просторі етнокультурної спадщини і молодіжних мистецьких напрямів; передачею набутого досвіду роботи з мистецькими колективами від одного покоління студентів до іншого; прогностичністю тощо.

Такий широкий спектр якостей вимагає наявності розгалуженої мережі художньо-творчих колективів у вищому педагогічному закладі освіти. У них і відбувається процес надання майбутнім педагогам неформальної мистецької освіти, що характеризується цілеспрямованою, планомірною, організованою взаємодією керівника й учасника художньо-творчого колективу, в ході якої розв'язуються завдання оволодіння системою знань про мистецтво й види мистецької діяльності та формування на цій основі вмінь і навичок їх практичного застосування, збагачення художньо-естетичного досвіду, розвитку творчих здібностей, оволодіння культурними цінностями та ціннісними орієнтаціями. Результативність цього процесу залежить від чіткості визначених цілей, які найкраще відобразити за допомогою дерева цілей, яке представляє собою впорядковану їх ієрархію.

Аналіз дерева цілей дозволить детально розглянути кожен елемент єдиної мети, що дасть можливість узагальнити вимоги до структурно-ресурсної та організаційно-виконавської складових реалізації неформальної мистецької освіти (далі НМО) у вищому педагогічному навчальному закладі.

Виходячи з розуміння цілей як ідеально прогнозованих результатів ми визначили головну мету (1.) введення НМО в навчально-виховний процес вищого педагогічного закладу освіти – збагачення професійної компетентності майбутніх педагогів мистецькими компе-

1. Мета																		
1.1. Конвергентність НМО з формальною										1.2. Якість НМО								
1.1.1. Стратегічне планування		1.1.2. Консалтинг		1.1.3. Ресурсне забезпечення НМО			1.1.4. Створення та підтримка вже існуючих художньо-творчих колективів	1.2.1. Аксиологічно-когнітивне становлення			1.2.2. Мистецькі компетентності							
Аналіз можливостей вишу для надання НМО	Планування розвитку НМО у ВНЗ	Розподіл тижневого навантаження студента	Створення перспективного розкладу Занять художньо-творчих колективів	Експертне консультування	Процесуальне консультування	Навчальне консультування		Правове забезпечення	Інформаційне забезпечення творчих колективів	Фінансове забезпечення	Кадрове забезпечення	Духовний розвиток	Соціальна компетентність	Професійно-педагогічні компетентності	Неформальної музичної освіти	Неформальної хореографічної освіти	Неформальної драматичної освіти	Неформальної образотворчої освіти

тентностями. Шлях до поставленої мети потребує досягнення конвергентності НМО з формальною (1.1.) та її високої якості (1.2.). Ураховуючи значущість формальної освіти в професійній підготовці майбутнього вчителя, менеджера НМО слід спрямувати свою діяльність на оптимальне зближення з нею – конвергентність. Першим кроком до останнього є стратегічне планування (1.1.1.), яке має на меті проаналізувати можливості надання НМО у виші, здійснити розподіл тижневого навантаження студентів (з урахуванням часу, який відводиться ними на отримання формальної освіти) та створити розклад занять художньо-творчих колективів, на базі яких надається НМО. Аналіз можливостей вищого педагогічного навчального закладу для надання НМО передбачає детальний розгляд таких позицій: наявність в університеті художньо-творчих колективів, у яких можливе надання НМО; перспективи для створення нових художньо-творчих колективів; можливості аудиторного фонду; наявність у навчальному закладі висококваліфікованих викладачів, митців, які б змогли надавати мистецько-освітні послуги студентам; зв'язки університету із закладами культури міста, які могли б надати кадрову та аудиторну підтримку тощо.

Ретельне вивчення ситуації в університеті щодо перспектив для введення НМО в навчально-виховний процес дасть змогу менеджеру здійснити розподіл тижневого навантаження студента. Його необхідно здійснювати з урахуванням того, що навчання в сучасних вищих

зкладах є високонапруженим процесом, упродовж якого молоді люди підлягають інтенсивному впливу різноманітних факторів, і тривале перебування їх у режимі інтенсивного навчального процесу негативно позначається на працездатності й функціональному стані організму. Тому зміна такої діяльності на мистецьку є одним із засобів відновлення працездатності студентів. Виходячи з вищенаведених міркувань, необхідним є створення перспективного розкладу занять художньо-творчих колективів, що обумовить узагальнення та ефективний розподіл часу студентів, аудиторного та кадрового потенціалу педагогічного університету. Важливим про укладанні розкладу є врахування необхідності систематичного проведення занять художньо-творчих. Логічно вибудований перспективний розклад дасть можливість визначити реально здійсненні напрями мистецької діяльності, до якої можна залучити студентів педагогічного університету.

Таким чином, стратегічне планування створить підґрунтя для реалізації наступної підцілі конвергентного підходу до збагачення професійної компетентності майбутніх педагогів мистецьким компонентом – консалтингу (1.1.2.). Для реалізації консультативної діяльності у виші обираються декілька груп студентів із учасників художньо-творчих колективів, які вирізняються з-поміж інших високим рівнем усвідомлення важливості неформальної мистецької освіти в професійному становленні майбутнього педагога; обізнаністю в усіх на-

прямах мистецької діяльності, які може запропонувати університет; відповідальністю за результати консультування; особливим ставленням до мистецької діяльності; здатністю спостерігати, узагальнювати, відбирати й оцінювати факти; повагою до думки інших, терпимістю, легкістю в спілкуванні; впевненістю в собі, особистісною ініціативністю та витримкою; щирим бажанням допомогти студентам у виборі мистецької діяльності тощо. Для залучення студентів педагогічного університету до НМО доцільним є комплексне використання експертного консультування (робота менеджера зі студентами-консультантами, яка спрямована на організацію їх діяльності з однопітками й полягає в роз'ясненні сутності НМО та налаштуванні на дослідження реальної картини прагнень консультованих); процесуального консультування (передбачає безпосередню взаємодію консультантів зі студентами, роль яких полягає в збиранні інформації про вподобання, нахили й здібності потенційних учасників НМО та обробці отриманих даних); навчального консультування (у ході якого консультанти працюють над формуванням бажань та прагнень студентів стати учасниками художньо-творчих колективів для отримання НМО, що відбувається на основі подачі відповідної теоретичної та практичної інформації у формі лекцій, концертів, виставок художніх робіт, демонстрації мистецьких успіхів художньо-творчих колективів, їх учасників, керівників). Наслідком ефективної роботи консультантів у ході експертного, процесуального та навчального консультування має бути сформована певна кількість студентів, які виявили бажання збагачувати свою професійну компетентність мистецькими компетентностями, а, отже, бути учасниками художньо-творчих колективів з різним мистецьким спрямуванням.

Аналіз результатів консалтингу менеджером вимагає розв'язання наступної підцілі – ресурсного забезпечення (1.1.3): правового (полягає у використанні законних підстав для надання НМО у виші та засобів і форм юридичного впливу з метою досягнення ефективної освітньої діяльності); інформаційного (необхідне насамперед для аналізу конвергентності НМО з формальною освітою, визначення стану перебігу справ у плануванні розвитку неформальної мистецької освіти, реалізації ефективного консалтингу, встановлення рівня право-

вого, матеріального, фінансового забезпечення НМО, визначення якості отриманої студентами мистецької освіти, вчасного вироблення та прийняття необхідних рішень з проблем надання НМО); кадрового забезпечення (зводиться до формування високопрофесійної команди з надання освітніх послуг шляхом раціонального використання потенціалу конкретного вищого навчального закладу та залучення митців із зовні.

За умови успішного розв'язання вищевказаних підцілей слід підходити до вирішення питань створення нових та підтримка існуючих художньо-творчих колективів (1.1.4.). Складнішим для досягнення є створення нових художньо-творчих колективів, які б відповідали бажанням, уподобанням, нахилам, здібностям майбутніх учителів. Тому запропонована для вибору студентів різноманітність їх повинна бути якомога ширшою (музичні, хореографічні, драматичні, образотворчі, літературні тощо).

Важливою складовою дерева цілей є надання якісної НМО (1.2), яка включає: формування ціннісних орієнтацій учасників художньо-творчих колективів (1.2.1.) та мистецьких компетентностей (1.2.2.). Якісна підготовка майбутнього вчителя, як ми вже наголошували, може значно збагатитися за рахунок конвергентного поєднання формальної й НМО. У першу чергу, ми визначаємо важливу функцію останньої – здатність впливати на аксіологічно-когнітивне становлення учасників художньо-творчих колективів (1.2.1.). Для дослідження її ефективності використовуються два загальних методи: «метод зрізів» і наративу. Актуальним для нашої роботи є останній метод, який припускає вивчення досягнень однієї людини упродовж тривалого періоду часу. Для визначення якості НМО цей метод є прийнятним, оскільки дозволяє проаналізувати становлення окремих учасників художньо-творчих колективів (колишніх і сьогоdnішніх) за різний час (від 3 до 30 років). Метою аксіологічно-когнітивного становлення учасників художньо-творчих колективів є: духовний розвиток (зважаючи на те, що мистецтво є складовою культури і відтворює історичні трансформації її форм і типів залежно від художньо-естетичного досвіду людства [4, с. 501], участь майбутніх педагогів у художньо-творчих колективах та отримання ними НМО ми визначаємо важливим чинником духовного розвитку особис-

тості); розвитку соціальної компетентності (включає в себе особистісний (толерантність, емоційна саморегуляція, адекватна самооцінка, впевненість у собі, самоповага, локус контролю, ініціатива в контактах, особистісна гнучкість) та діяльнісний компоненти (об'єднує ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-технологічний та рефлексивно-оцінний компоненти емоційного досвіду та неспіху тощо); збагачення професійно-педагогічних компетентностей вчителя (інтегративної характеристики ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця [6, с. 722].).

Особистість майбутнього педагога, яка поєднує в собі складові духовного розвитку, соціальної й професійно-педагогічної компетентностей значно виграє у фаховому становленні, якщо її світ збагатиться мистецькими компетентностями (1.2.2.). У цьому контексті важливим є наголосити на тому, що НМО не претендує на усвідомлення її як шляху до професійної підготовки вчителя мистецьких дисциплін. Вона обумовлює надання студентам різних спеціальностей загальної мистецької освіти, яка зорієнтована не на абстрактну мистецьку обізнаність, а на практичне творче використання власних мистецьких досягнень в педагогічній діяльності, формування фахової культури майбутнього вчителя.

Під мистецькими компетентностями ми розуміємо здатність людини до пізнавальної діяльності та творчого самовираження в певному виді мистецтва – музичному, образотворчому, літературному, театральному тощо, яке формується під час їх сприймання та практичного опанування. Цілком погоджуючись із думкою вітчизняного теоретика загальної мистецької освіти Л. Масол, вважаємо, що категорія мистецької компетентності є індикатором художньо-естетичної освіченості та вихованості, яка засвідчує готовність особистості застосовувати мистецькі знання й досвід у різних життєвих ситуаціях [7, с. 248]. У нашому дереві цілей ми розбиваємо мистецькі компетентності в залежності від напряму мистецької діяльності колективів у вищих педагогічних навчальних закладах: неформальна музична освіта, неформальна хореографічна освіта, неформа-

льна драматична освіта, неформальна образотворча освіта та неформальна літературна освіта.

Висновки. Надання студентам вищих педагогічних навчальних закладів неформальної мистецької освіти в її конвергентному поєднанні з формальною освітою є запорукою не тільки збагачення професійної компетентності майбутніх педагогів мистецькими компетентностями, а й становлення їх педагогічної майстерності.

Оновлення навчально-виховного процесу педагогічного університету шляхом збагачення формальної освіти неформальною мистецькою освітою дасть змогу забезпечити загальноосвітні навчальні заклади I-II рівня акредитації фахівцями, як б характеризувалися здатністю адекватно оцінювати світ на основі знань про нього, впевнено будувати свою поведінку, узгоджуючи власні потреби з вимогами суспільства, задовольняти бажання, спираючись на загальнолюдські цінності.

Література

1. Блауберг И. В., Юдин Э. Г. Становление и сущность системного подхода. М., 1973, а также в работе А.Н. Аверьянова «Системное познание мира (Методологические проблемы)». М., 1985.
2. Гершунский Б. С. Философия образования: Учебное пособие для студентов высших и средних педагогических учебных заведений. — М : Московский психолого-социальный институт, 1998. — 432 с.
3. Євтух М. Б. Педагогічна освіта // Енциклопедія освіти / [головний ред. В. Г. Кремень]. — К. : Хрінком Інтер, 2008. — С. 646—647.
4. Зязюн І.А. Культура // Енциклопедія освіти / [головний ред. В. Г. Кремень]. — К. : Хрінком Інтер, 2008. — С. 439—441.
5. Зязюн І.А. Мистецтво // Енциклопедія освіти / [головний ред. В. Г. Кремень]. — К. : Хрінком Інтер, 2008. — С. 501—504.
6. Лозовецька В.Т. Професійна компетентність // Енциклопедія освіти / [головний ред. В. Г. Кремень]. — К. : Хрінком Інтер, 2008. — С. 722—723.
7. Масол Л. Естетизація навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі / Л. М. Масол // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць. / Ін-т проблем виховання АПН України. — Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТД», 2010. — Вип. 14, кн. I. — С. 240—251.
8. Чобітько М.Г. Теоретико-методологічні засади особистісно-орієнтованої професійної підготовки майбутніх учителів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»./ М. Г. Чобітько. — Київ, 2007. — 40 с.
9. Юзвак Ж. Духовність як психологічний феномен: структура та чинники розвитку // Філософська думка. — 1999. — № 9. — С. 141.

СУЛАЄВА Н. В.

ЦЕЛЕВОЙ КОНЦЕПТ НЕФОРМАЛЬНОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В статье обосновывается целесообразность получения студентами высших педагогических учебных заведений III–IV уровней аккредитации неформального художественного образования как одного из путей развития их педагогического мастерства. Представлено дерево целей неформального художественного образования и сформулированы основные требования к реализации его структурных элементов.

Ключевые слова: неформальное художественное образование, менеджмент, конвергентность, консалтинг.

SULAYEVA N. V.

GOAL- ORIENTED CONCEPT OF NON-FORMAL ART EDUCATION OF THE STUDENTS OF TEACHER TRAINING ESTABLISHMENTS

This article considers the expedience of non-formal Art education for the students of teacher training establishments of III–IV level of accreditation. The goal taxonomy of non-formal Art education is given and the main demands to its structural elements and their realization are determined.

Key words: non-formal Art education, management, convergence, consulting.

УДК 78. 724

І. С. П'ЯТНИЦЬКА-ПОЗДНЯКОВА

м. Миколаїв, Україна

ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНА КОМУНІКАЦІЯ: СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ

В статті зроблено спробу визначити структурні складові художньо-педагогічної комунікації та дослідити алгоритм впровадження у навчально-виховний процес вищої школи.

Ключові поняття: художньо-педагогічна комунікація, динаміка культурного процесу, культурно-комунікативний лаг.

Постановка проблеми. Концепція комплексної, інтегративної моделі навчального процесу у вищій школі дозволяє реалізувати потенційні можливості художньо-естетичної галузі в різних аспектах, зокрема:

- розкриття культурних цінностей історико-культурних часових меж;
- виокремлення особливостей культурного архетипу;
- побудови ідеальної моделі «культурної людини» – як пріоритетного напрямку формування особистості сьогодення.

Технологічна компетентність викладача університету є важливою передумовою формування методологічної культури педагога мистецтва, складовою якої є художньо-педагогічне мислення, ядром якого виступає *художньо-педагогічна комунікація*, спрямована на розвиток особистості.

З огляду на складність та багатоаспектність обраного наукового напрямку нами визначено *напрямок наукового дослідження*, яким є технологія художньо-педагогічної комунікації та особливості її реалізації в освітньому просторі внз.

Методологічними орієнтирами в реалізації наукової діяльності кафедри є застосування технологічного підходу в освітньому просторі внз, взаємозв'язок та взаємозалежність теорії та практики. Методологічні підходи наукового

пошуку реалізуються на основі системного, діяльнісного, особистісного, суб'єктного, аксіологічного, технологічного, критеріального та рефлексійного підходів.

Методологічними підвалинами даного наукового пошуку є положення структурного функціоналізму, де розкриваються засади теорії культурної комунікації, принципи історичної еволюції форм комунікації в культурі. У визначеному напрямі застосовано ряд методологічних підходів, обумовлених поставленими завданнями, серед яких є сенс виокремити загальнонаукові методи: системно-діяльнісний та історико-культурний.

Метою реалізації технології художньо-педагогічної комунікації є:

- виявлення механізмів інтелектуально-творчої діяльності особистості в процесі осягнення мистецького твору, його прочитання в різних контекстах;
- обґрунтування організаційних та психолого-педагогічних умов та засобів формування технологічної культури сучасного педагога мистецтва, як важливої складової його педагогічної майстерності.

Відповідно до поставленої мети наукового пошуку в межах означеного напрямку виокремлено наступні **завдання**:

- дослідження процесу художньо-педагогічної комунікації як феномену культури та визна-